

سیمای امام علی (ع)
در دیوان صغیر اصفهانی

سید جواد فرشاد اصل

سرشناسه: فرشاداصل، سیدجواد، ۱۳۵۱.

عنوان و نام پدیدآور: سیمای امام علی (ع) در دیوان صغیر اصفهانی / سیدجواد فرشاداصل.

مشخصات نشر: تهران: دارالفنون، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱۱۸ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۷۱-۳۷-۹

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - در ادبیات

موضوع: *Ali ibn Abi-talib, Imam I, 600-661 -- In literature*

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - شعر

موضوع: *Poetry -- 600-661, Imam I, Ali ibn Abi-talib*

عنوان: صغیر اصفهانی، محمد حسین، ۱۲۷۳-۱۳۴۹. دیوان - نقد و تفسیر

موضوع: شعر مذهبی فارسی - قرن ۱۴ - تاریخ و نقد

موضوع: *Religious poetry, Persian -- 20th century -- History and criticism*

رده‌بندی کتب: ۱۳۹۵-۴۱۰-۵۹۱-۸۱۳۲/۵۹ PIR

رده‌بندی دیوبی: ۸۱۳۲/۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۶۱۰۰

نام کتاب: سیمای امام علی (ع) در دیوان صغیر اصفهانی

مؤلف: سیدجواد فرشاداصل

ناشر: دارالفنون

مدیر هنری: فرزانه دلبری

چاپ و صحافی: مجتمع چاپ اول

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۷۱-۳۷-۹

نوبت چاپ: اول - دیماه ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۵۹۰۰۰ ریال

❖ حق چاپ این اثر، برای مؤلف محفوظ است ❖

❖ دفتر مرکزی: تهران، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه بهشت آیین، پلاک ۳۴، انتشارات دارالفنون ❖

www.DFNashr.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار مولف	۹
---------------------	---

فصل اول: زندگی و سبک شعر صغیر اصفهانی

مقدمه	۱۱
زندگی و سبک شعر صغیر اصفهانی	۱۱

فصل دوم: سیمای امام علی (ع) در شعر فارسی

مقدمه	۱۷
مدح و منقبت‌گویی امام علی (ع) در شعر فارسی	۱۸
حمله سرایی در ادب امام علی (ع) و حمله سرا به ویژه	۲۰
امام علی در شعر فارسی	۲۲
اشاره به حدیث نبوی: «خدایا دو بدار رستدار علی را و دشمن بدار دشمنان علی را»	۲۲
سخاوتمندی و بخشش امام علی (ع)	۲۵
شجاعت و دلاوری	۲۸
اشاره به حدیث انا مدینه العلم و علی بابها	۳۰
بازتاب حدیث «لَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ، لَا سَيْفَ إِلَّا ذُو الْقَعَارِ» در شعر فارسی	۳۳
شفاعت خواستن از امام علی (ع) و اولادش	۳۶
ولایت و جانشینی علی (ع) در شعر فارسی	۴۲
ولایت	۴۲
انعکاس ذوالفقار علی (ع)	۴۷
تجلی نهج البلاغه در شعر فارسی	۵۰
مفاهیم نهج البلاغه در شعر فارسی	۵۲
دنیا‌گریزی	۵۴
پرهیز از حرص و طمع	۵۵
مبارزه با هوای نفس	۵۶

فصل سوم: سیمای امام علی (ع) در دیوان صغیر اصفهانی

مقدمه	۵۹
استناد به آیات نازل شده در شأن امیرالمؤمنین علیه السلام	۶۰

آیه ۴۳ از سوره رعد «مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ» امام علی (ع) کسی است که علم کتاب خدا نزد اوست.....	۶۰
آیه ۵۵ از سوره مائده (اشاره به بخشیدن انگشتر توسط امام علی (ع) هنگام نماز).....	۶۱
آیه ۲۴ از سوره ق.....	۶۳
سوره «هل اتی» توصیف اتفاق امام علی به نیازمندان.....	۶۶
آیه ۲۹ از سوره فتح در باره حمد و وصف امام علی در دیگر کتب آسمانی.....	۶۸
آیات ۳ و ۶۷ از سوره مائده.....	۷۱
آیه ۸ از سوره تکوین.....	۷۳
آیه ۲۰۷ از سوره بقره اشاره به شبی که امام علی (ع) در بستر پیامبر خوابید.....	۷۵
استناد صغیر اصفهانی به احادیث در توصیف سیمای امام علی (ع).....	۷۷
حدیث: «لونی قبل.....»	۷۷
حدیث سف.....	۷۸
حدیث منزل.....	۸۱
شکستن بت‌ها به ره‌روان خدا (ص).....	۸۲
واقعه غدیر.....	۸۴
فرشتگان ثناگوی امام علی (ع).....	۸۹
امام علی (ع) هدف خلقت.....	۹۱
ستایش خدا از علی (ع).....	۹۴
حیدر کرآر.....	۹۶
مولود کعبه.....	۹۸
خیبر گشا.....	۱۰۲
معدن علم.....	۱۰۴
امیرالمؤمنین.....	۱۰۶
تقسیم‌کننده روزی.....	۱۰۸

فرجام.....	۱۱۱
منابع و ماخذ.....	۱۱۳

در طول هزار و چهارصدسال حکومت‌های استبدادی و خونخوار و بخصوص در دوران خلفای بنی‌امیه و بنی‌عباس نهایت تلاش و کوشش خویش را به کار بردند تا شعله‌های عشق مقدس و ارادت به خاندان اهل‌بیت (ع) را در دل عاشقان خاموش نمایند و با ایجاد فضای رعب و وحشت و اعلان مجازات‌هایی سنگین و جان‌فرسا هر یون قتل و شکنجه و زندان و... مانع اشاعه‌ی معارف و ذکر مناقب، فضایل و مراثی اهل بیت(ع) در حوزه‌ی ادب شوند، اما به رغم تمامی این تمهیدات نه تنها مناقب اهل‌بیت(ع) به صورت وسیع و گسترده گام در قلمرو ادب فارسی را هت نهاد، بلکه با گذشت هر قرن بر شمار شاعران و نویسندگان و هنرمندان متعهد و ارادتمند به ستار اهل‌بیت(ع) افزوده شد تا آنجا که بسیاری از شاعران و سخنوران پارسی گوی، مقدمه و دیباچه‌ی دیوان خود را به مناقب و مراثی اهل‌بیت مزین نموده اند که در زمره‌ی شاهکارهای ادب فارسی محسوب می‌شود. عشق و ارادت شاعران شیعی به پیشوایان و رهبران الهی و ائمه هدی(ع) در تمام طول تاریخ و در آثار تمامی شاعران ایرانی یافت می‌توان یافت که عشق و ارادت خود به ائمه‌ی اطهار(ع) را در آثارش انعکاس نداده باشد و همچنین هیچ یک از امامان معصوم (ع) را نمی‌توان یاد کرد که شاعران و نویسندگان فارسی زبان در مدح و منقبت و فضایل آنها شعر و سخنی بر زبان جاری نکرده باشند، اما در بین ستارگان منور و درخشان در آسمان پر نور اهل‌بیت(ع) مولای متقیان، امام اول شیعیان حضرت امیرالمومنین علی(ع) ستون و پایه‌ی ادبیات فارسی و سلسله امامت، جایگاه خاصی در ادبیات و شعر فارسی داشته و خواهد داشت.

امام علی (ع) هم به عنوان نماد جوانمردی و هم نماد انسان کامل در آفرینش و جامع‌ی انسانی و هم به دلیل کمالات اخلاقی و شخصیت والای دینی در ادبیات ایران حضوری چشمگیر دارد. امام علی (ع) به عنوان انسانی برتر و متعلق به بشریت وصف شده است و در حقیقت همه‌ی کمالات آن در اعمال حضرت امیر (ع) تجسم یافته و در متون نظم و نثر از منش و رفتار ایشان به عنوان نمونه‌ی والای یک انسان کامل یاد شده است. گاهی اوقات در شعر شاعران نکاتی را می‌بینیم که تقریباً همه‌ی آن بر اساس باور و اعتقاد شاعر و بر اساس صفای دل آنها گفته شده است. جایگاه حضرت علی (ع) در شعر فارسی جایگاهی بسیار والا و بلند مرتبه و بی‌نهایت گسترده است. در شعر شاعران، از شاعران مدیحه سرا و عارف گرفته تا شاعران حماسه پرداز، از

صفات کمالی و شکوه و عظمت امام علی (ع) نکات برجسته‌ای را می‌بینیم که ادبیات و شعر را به اوج زیبایی می‌رساند. ارادت و علاقه‌ی اکثر شاعران کلاسیک و معاصر به حضرت امیر (ع) چنان زیاد است که فقط گردآوری اشعار و متونی که درباره مدح امام علی (ع) و یا در سوگ آن حضرت سروده‌اند نیازمند سال‌ها وقت است و پرداختن به همه‌ی فضایل امام علی (ع) در شعر فارسی از حد و اندازه‌ی این‌گونه کارهای تحقیقی خارج است. بنابراین در این کتاب فقط سعی شده است، از میان دریای بی‌کرانی از شعر فارسی که سعی کرده‌اند گوشه‌ای ناچیز از فضایل بی‌انتهای امام علی (ع) را انعکاس دهند، ذره‌ای از دریای بی‌انتهای فضایل و شایستگی‌های آن امام بزرگوار که در دیوان عالم و شاعر مداح اهل بیت «محمدحسین صغیر اصفهانی» انعکاس یافته، را بیان نماید. هر چند امام علی (ع) از چنان عظمت و مقام والای معنوی و روحی برخوردارند که هیچ قلمی توانایی توصیف و بیان اندکی از عظمت بسیار ایشان را ندارد، ایشان در دانش و اندیشه، شجاعت و جوانمردی، عفو و بخشش، اخلاص و صفا و سایر صفات کمالی بعد از پیامبر اکرم (ص) در تاریخ بشر بی‌نظیر و بی‌همتایی. به هر حال در دیوان صغیر اصفهانی اشعاری که به ستایش ایشان اختصاص یافته است بسیار زیاد است و توصیف و بررسی همه‌ی فضایل به کار رفته در دیوان صغیر اصفهانی در این نوشتار نمی‌گنجد، ولی سعی می‌گردد با جستجوی آثار و مدح‌های به کار گرفته شده در دیوان صغیر اصفهانی، فضایل و وقایع برجسته‌ای چون: موضوع بیت و نسبت امام (ع)، موضوع غدير خم، حدیث «انا مدینه العلم و علی بابها» فتح قلعه‌ی خیبر، دستگیری از یمیمان، بخشش در هنگام نماز و صفات برجسته‌ای چون: علم و معرفت، شجاعت و شهامت، سخا و بخشندگی، صفاتی چون یدر کرار، مولود کعبه، شیر خدا، معدن علم، ساقی کوثر و ... را دسته‌بندی کرده و مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

سید جواد فرشاد

تابستان ۱۳۹۵